

University of Groningen

Anderland

Piersma, Theun; van de Wetering, Bas; van Ommen, Erik

Published in:
Noorderbreedte

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2014

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Piersma, T., van de Wetering, B., & van Ommen, E. (2014). Anderland: Kanoet. *Noorderbreedte*, 23-25.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

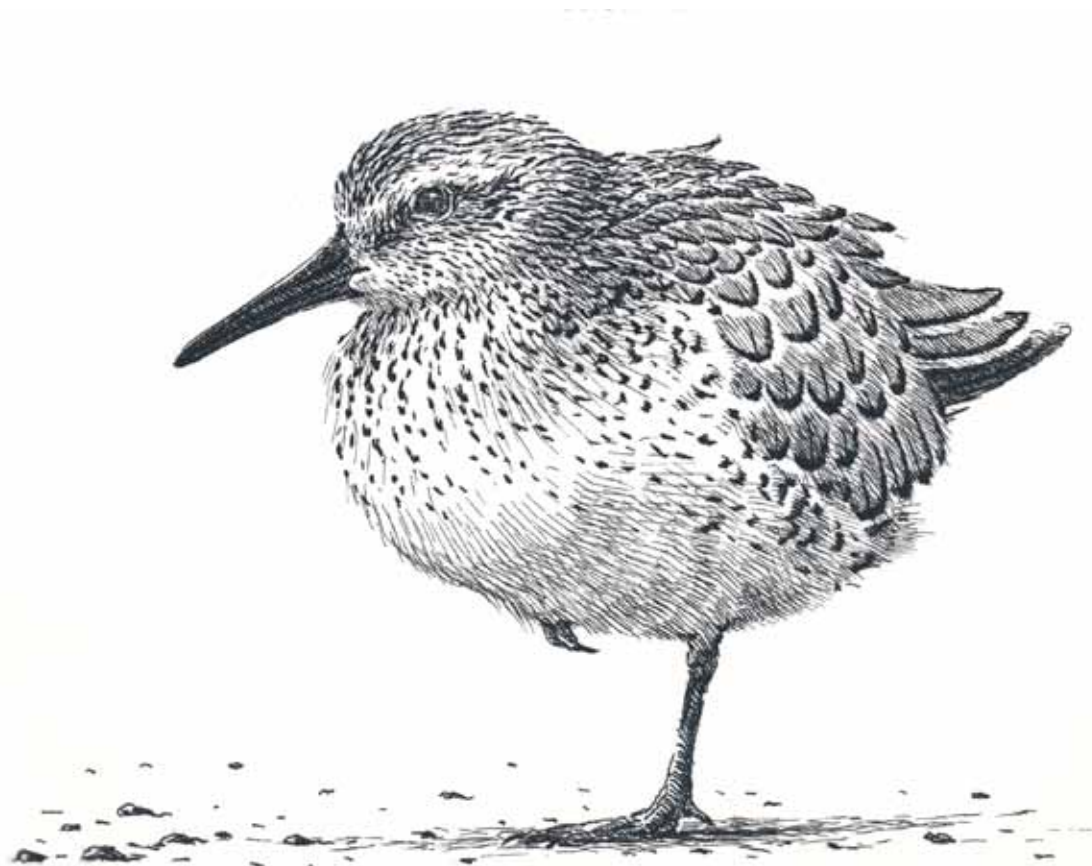
TEKST
THEUNIS PIERSMA
KAART
BAS VAN DE WETERING
ILLUSTRATIE
ERIK VAN OMMEN

Kanoet

Voor een kanoet bestaat het vasteland van Noord-Nederland domweg niet; alleen het wad telt. Kanoeten zijn onopvallende grijze vogels ter grootte van een merel. Ze leven in groepen van honderden individuen, al komen samenscholingen van duizenden of tienduizenden kanoeten ook voor. Als een jagende slechtvalk in de buurt is, verandert een onopvallende donkergrijze 'vlek' op het wad in een dichte en ogenschijnlijk strak gecoördineerde wervelende vogelzwerm *boven* het wad. Omdat ze snel op elkaars bewegingen reageren, gedragen duizenden kanoeten zich dan alsof ze één zijn.

Tijdens een aanval door een slechtvalk is het van cruciaal belang niet uit de bocht te vliegen. De 'nauwheid' van de bocht die zo'n zwenkende groep maakt, hangt af van het gewicht van de vogels. De mid-delpuntvliegende kracht centrifugeert de zwaarste vogels naar de buitenbaan. Dan wijkt hun beweging af van de rest van de groep en hebben zij een grote kans om door de slechtvalk afgezonderd, gepakt, gedood en gegeten te worden. Voor een kanoet is het dus beter om niet veel zwaarder te zijn dan de rest van de groepsgenoten.

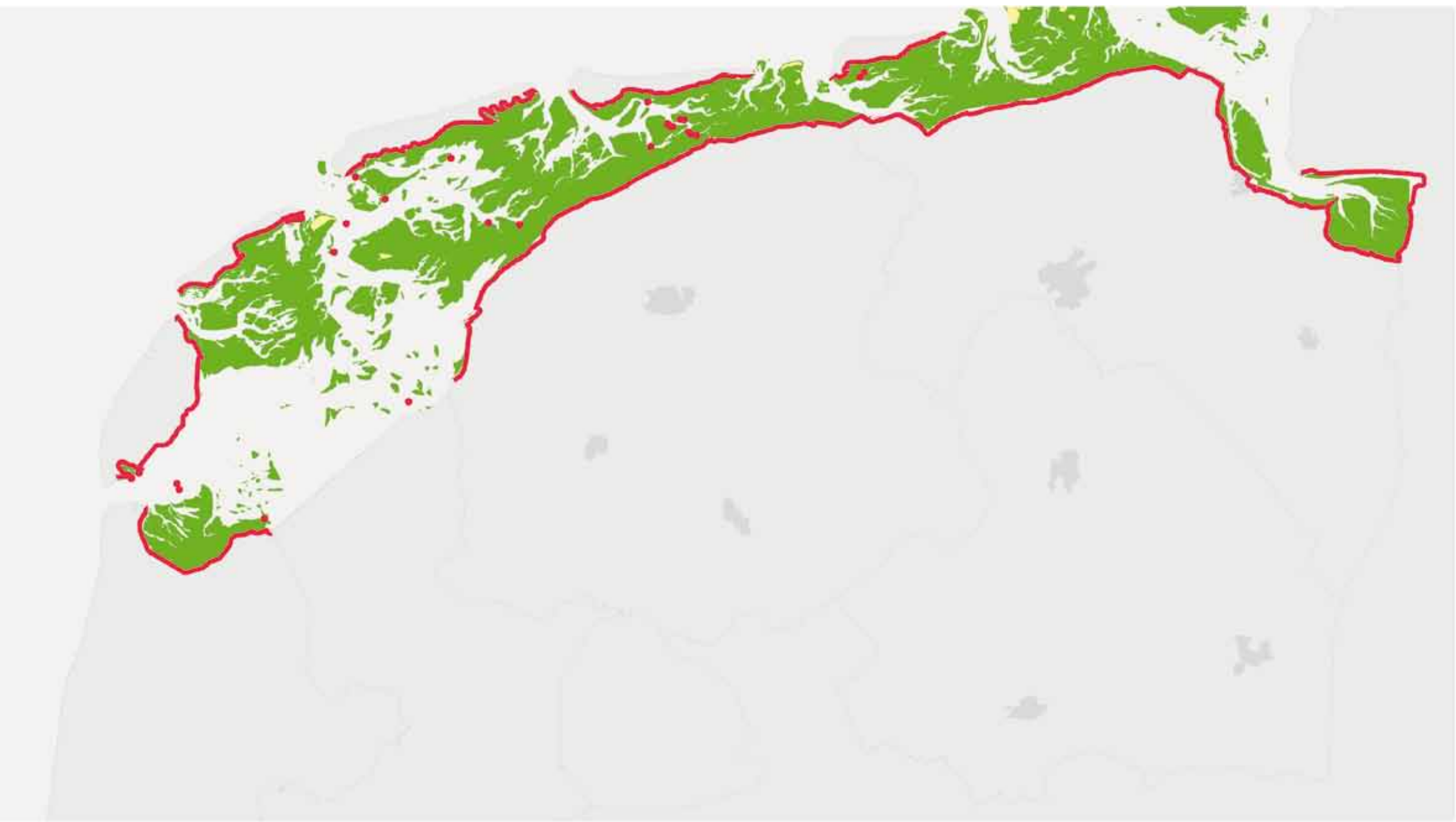
Hoe ziet Noord-Nederland eruit door de ogen van een dier? Vergeet de mensenkaart en kijk met specialisten mee naar een ander Nederland. Theunis Piersma, hoogleraar trekvoegecologie aan de RUG en wadden-onderzoeker bij het NIOZ, bijt de spits af.

Kanoeten zijn trekvogels die van begin juni tot begin augustus op de noordelijkste toendragebieden ter aarde broeden. In de winter zijn ze grijs, in de zomer prachtig roestrood van kleur. In de Waddenzee zien we dat prachtkleed in april en mei, en opnieuw in augustus. Op de toendra eten kanoeten spinnen, vliegen en langpootmuggen. De rest van het jaar, de negen tot tien maanden dat ze op het wad zijn, eten kanoeten kleine schelpjes, aangevuld met garnalen en krabbetjes. Eetbare kokkeltjes en nonnetjes slikken ze in hun geheel in. De schelpen kraken en vergruizelen ze in hun gespierde maag. De schelpresten eindigen als langgerekte schelpgruispoepjes op de wadbodem.

Kanoeten kunnen bijzonder goed kleine, ingegraven schelpdieren vinden door hun geraffineerd ‘snaveltoporgaan’. Dit unieke zesde zintuig maakt het hun mogelijk om, prikkend in de natte wadbodem, harde objecten zoals schelpen en stenen op enkele centimeters afstand van die snavelpunt te ‘zien’. Zo’n gespecialiseerd zintuig heeft als keerzijde dat ze ‘blind’ zijn voor de trillingen die kruipende wormen in bodems maken. Dat maakt kanoeten geheel afhankelijk van wadplaten met genoeg kleine schelpdieren. Hoge obstakels in het landschap, zoals dijken en duinen, zijn levensgevaarlijk voor kanoeten. Er kan zomaar een valk achter vandaan schieten die een verrassingsaanval uitvoert. Ook de grote boeien in de vaargeulen zijn hoge punten waar vanaf slechtvalken jagen. Kanoeten mijden die plaatsen. Voor een kanoet is een landschap dus niet gauw open genoeg. Binnendijks heeft hij al helemaal niets te zoeken. Er valt geen eten te vinden en het is er gevaarlijk. Heel soms, tijdens de piek van de hoogste springtij, als zelfs hoge zandplaten als Griend en Richel onderlopen, steken kanoeten de dijk over om op een open stuk bouwland te overtijen.

Zo bestaat de kaart van kanoeten uit het veilige groen van de wadplaten (waar ze bij laagwater hun eten kunnen vinden), het geel van hoge zandplaten (waar ze zich bij hoogwater nog het meest veilig voelen omdat naderende valken van alle kanten gespot kunnen worden), en het rood van hoge obstakels (gevaar!). De Noordzee, het IJsselmeer, het agrarisch cultuurland, dorpen, steden en bossen: voor kanoeten is het een *terra incognita*. Ze vliegen er hoogstens op grote hoogte overheen. ♦

- legenda**
- mogelijk foerageergebied tijdens laagwater
  - meest geschikte overtijingsplekken tijdens hoogwater
  - gevaarlijke plekken, liefst vermijden
  - terra incognita, alleen om heel hoog overheen te vliegen